

Kosket ja laajat vedet vaarallisimpia

Läheltä piti?

Kanoottiliiton turvaryhmä on kartoittanut melojille viime vuonna sattuneet läheltä piti -tilanteet. Kyselyraportteja palautettiin tusinan verran ja niistä otetaan oppia, kun melonnan turvallisuuskoulutusta kehitetään edelleen.

Teksti: SEPPO PAAVOLA,
Suomen Kanoottiliiton turvaryhmän jäsen

Meloja -lehden lukijana olet ilmeisesti Suomessa asuva melonnan harrastaja. Onnitellut! Melasi ulottuvilla ovat ainakin osan vuotta ihanteelliset melontamahdollisuudet: lähes 200 000 järveä, 50 000 kilometriä merellistä rantaviivaa saariin, 25 000 kilometriä jokia, joissa on satoja koskia. Melontaretkillesi antavat suojaa, tutkittavaa ja mielenkiintoa lukuisat saaret ja saaristot, huipentumana maamme lounaiskulmassa sijaitseva maailman laajimmaksi luonnehdittu saaritiheytymä. Kajakkiasi kannattava vesikin on vielä suhteellisen puhdasta – paikoin sellaisenaan juotavaakin. Ja Suomessa on myös monien vierailijoiden kadehtima jokamiehen oikeus käyttää näitä vesiä – tietyin varauksin jopa yhden kansainvälisesti tiheimmin liikennöidyn veden – Suomenlahden – ylitykseen.

MELOJIEN MÄÄRÄ LISÄÄNTYY

Mahdollisuuksiin nähden melojillamme on vesialueillamme runsaasti avaraa tilaa. Esimerkiksi satunnaisella melontaretkellä Järvi-Suomen selille et viikon retkellä välttämättä tapaa ainuttakaan lajitoveria. Melonnan harrastus on kuitenkin ilahduttavasti kasvussa. Joka neljäs vuosi jo neljä kertaa toistettu kansallinen liikuntatutkimus osoittaa, että melonnan harrastajien määrä 19-65 -vuotiaiden keskuudessa lisääntyy kaiken aikaa:

1994 harrastajia	9 500
1997 harrastajia	13 000
2001 harrastajia	18 500
2005 harrastajia	22 000

Käytettävissä ei ole tarkempaa tietoa siitä, miten melontaharrastus levittäytyy Suomen laajoille ja monipuolisille vesialueille. Kanoottiliittoon kuuluvien melontaseurojen sijainti antaa tietysti viitetietoa asiasta. Melontaharrastuksesta suurin osa tapahtuu todennäköisesti Kanoottiliiton seuroissa eri melontaktiviteetteina, erilaisin tavoittein ja erityyppisissä vesiolosuhteissa. Meloja-lehden 1/2008 tonnaritilasto antaa käsityksen siitä, mitä melontainnostus aktiivisimmallaan voi olla.

LP-TILANTEIDEN KARTOITUKSESTA

Suomen Kanoottiliiton päämääränä on edistää melontakulttuuria sen eri muodoissa. Kanoottiliiton turvaryhmän tavoitteena on kehittää melojien tietoja ja taitoja sekä laajentaa näin melonnan nautintoja ja turvallisuutta. Keväällä 2007 turvaryhmä uudisti melonnan läheltä piti -tilanteiden (LP-) kartoituslomakkeen. Havaitsimme samanlaista harrastusta myös Kiipeilyliiton ja Sukeltajaliiton piirissä. LP-lomake onkin ollut liiton nettisivuilla keväästä 2007 asti (katso kohdasta Turvallisuus ja koulutus / ajankohtaista).

LP-lomakkeen läheteessä on vedottu melojiin, että he jakaisivat lomakkeen avulla kokemuksiaan melonnan LP-tilanteista, jolloin syntynyttä kokemusta voitaisiin hyödyntää, kun melonnan turvallisuuskoulutusta kehitetään. Läheteessä on myös ilmoitettu, että tietoa käytetään vain yleisellä tasolla mahdolliset tunnistetiedot häivyttäen.

Kartoituksen keskeisin osa perustui LP-tilanteiden havainnointiin vuoden 2007 ajalta. Kuitenkin tarkastelujaksoksi ilmoitettiin koko 2000-luku. Havaintojen keruuta ei rajattu myöskään tiukasti vain vakaviin LP-tilanteisiin, vaan aiheistoa haluttiin laajemminkin.

Vuodenvaihteessa 2007-08 Kanoottiliiton toimisto lähetti vielä seurojen yhteyshenkilöille nettikyselyn tiedossa olevista LP-tilanteista. Lisäksi kirjoittaja on ollut puhelinyhteydessä noin neljäsosaan liiton seuroista.

16 RAPORTTIA PALAUTETTIIN

Kanoottiliiton 70 jäsen seurasta noin kolmasosa vastasi joko puhelimitse tai kartoituslomakkeella. Lähes poikkeuksetta vastaus oli: "LP-tilanteita ei ole organisoidun seuratoiminnan alueella ollut, ei ainakaan yleisesti tiedossa". LP-lomakeraportteja palautettiin 16 kappaletta. Lomakkeessa tilanteen vakavuus luokiteltiin kolmiasteiseksi: 1. ei erityisen vakava, 2. kohtalaisen vakava ja 3. erittäin vakava. Useimmat raportoidut olivat luokkaa 1 ja 2 ja liittyivät lähes kaikki ongelmiin kajakista poistuttaessa.

Ongelmakuvauksia kaatuneesta kajakista poistuttaessa:

- Hätäantynyt meloja pyrkii kajakista pois kiertymällä ylöspäin kajakin sivulta;
- Irtaantuminen kaatuneesta kajakista ei onnistunut, koska kireän aukkopeitteen vetokahva oli jäänyt vahingossa aukkopeitteen alapuolelle;
- Melojan jalka luiskahtaa viallisen jalkatuen ja kajakin kyljen väliin, vain väkivaltainen riuhtaisu vapauttaa tilan-

KUVA: JUUKA-PERKA LUMIAHTI

Matkustaja- ja rahtialukset sekä tankkerit edustavat Suomenlahden meriliikenteen toista ääripäätä, piskuiset kajakit toista. "Kajakki tai kanootti ei ole avomerialus", muistuttaa kapteeniluutnantti Aki Salomaa Meripelastuslohkokeskuksesta.

teesta;

- Ohjaustehtävissä ollut meloja ajautuu koskessa kiveä vasten kajakin aukon jäädessä ylävirran puolelle;
- Meloja joutuu olemaan kajakkeineen koskessa kaatuneen, oksaisen puun vankina.

Näistä selvittiin pelkällä säikähdyksellä, *koska kaveri oli mukana*.

Älkäämme myöskään jättäkö viallista kajakkia korjaamatta tai ilmoittamatta näkyvästi kajakin ongelmista!

VAARA VAANII KOSKESSA

Kyselyyn vastannut koskimelolja kuvasi kokemuksiinsa perustuvia koskimelonnan riskitilanteita esimerkkiluettelolla siitä, mitä kaikkea voi tapahtua III-luokan koskessa. Ongelmatilanteista esimerkkeinä:

- Meloja jää ilman kajakkiaan stoppariin pyörimään;
- Kaatunut koskimelolja lyö päänsä kiveen;
- Kaatunut meloja riippuu reskuttajan kajakissa kivikkoisessa virrassa, jolloin riskinä on mm. jalan kiilautuminen pohjakivien väliin;
- Reskuttava kajakki osuu virran pyörteessä reskutettavaan, seurauksena

hammasvaurioita.

Näistäkin tilanteista selvittiin, *koska kypärä oli päässä ja kaveri lähellä*, ja vähän onneakin oli mukana.

LP-lomakkeella raportoitiin kaksi 2007 tapahtunutta vakavaa LP-tilannetta. Toisessa kaatunut meloja pelastettiin, toisen aiheutti sairaskohtaus.

RAJAVARTIOLAITOKSEN KIRJAUKSET

Kanoottiliiton turvaryhmä on saanut Rajavartiolaitolta aineistoa LP-tilanteista.

Rajavartiolaitos on kirjannut ajanjaksoilta 1.1.2007–2.10.2007 yhteensä 12 melontaan liittyvää meripelastus- tai avustustapahtumaa Suomen merialueilla. Useimmat niistä ovat olleet hälytys- ja/tai epävarmuustilanteita, joihin ei ole tarkistuksen jälkeen todettu liittyvän läheltä piti -tilanteen vakavuutta.

Tapauksista kolme voidaan luokitella melonnan läheltä piti -tilanteiksi. Näistä yksi oli raportoitu myös Kanoottiliiton turvaryhmälle. Kahdessa tapauksessa kyseessä oli kajakin kaatuminen ja pelastetuilla oli vakava hypotermia-aste.

Yhtä tapausta kuvaa omasta näkö-

vinkkelistään Suomenlahden ylitykseen osallistunut **Eva-Lotta Backman-Winquist** Meloja-lehdessä 1/2008 yksityiskohtaisella, vaikuttavalla ja itsensä liikoon pistävällä tavalla. Eva-Lotan kertomus ja sitä osittain kommentoiva **Jukka Linnonmaan** ja **Benjamin Donnerin** artikkeli "Kajakin ja melojan merikelpoisuudesta" puhuvat puolestaan ja antavat hyvän peilin arvioida omia melontakäytäntöjä ja riskinottoja.

Tapaus palautti mieleen myös Meloja-lehdessä 4/2005 julkaistun kirjoituksen "Merivartijat jo huolissaan – läheltä piti -tilanteet lisääntyneet Suomenlahdella". Kirjoituksessa melontaa harrastava merikapteeni **Harri Peterzens** ja komentajakapteeni **Mikko Hyyppä** kuvaavat laajojen avovesien vaaroja ja erityisesti vilkkaasti liikennöidyn Suomenlahden riskejä melojalle. Artikkelit ja sen sisältämät 12 suositusta kannattaa kerrata, mikäli lehti on tallella.

KAJAKKI EI OLE AVOMERIALUS

Tämän kirjoittajalla oli tilaisuus vierailla Helsingin Meripelastuslohkokeskusessa ja arvioida tilannetta kapteeniluutnantti **Aki Salomaan** kanssa. Hän – meloja itsekin – korosti pohdinnoissaan seuraavia seikkoja:

- Hypotermia on aina mahdollinen Suomen merialueilla, joten varustaudu sen mukaisesti;
- Eskimokäännöksen hallintaan sekä melakellukseen käyttöön tarvittava ruttiini on hankittava harjoittelemalla;
- Säätönnusteeet ja omat rajat on tunnettava;
- Koskimelonnasta saa hyvät kajakin ja eskimokäännöksen hallintataidot;
- Vesikulkuneuvon matka voidaan estää tai keskeyttää;
- Kajakki tai kanootti ei ole avomerialus.

KOHTALOKKAAT KOKEILUT

Lehdet ovat raportoineet kesän 2007 ajalta muutamia hukkumistapauksia, joissa avokanootti tai kajakki ovat olleet mukana tapahtuneessa. Tietojen mukaan nämä eivät liity mitenkään melontaharrastuksen piiriin, vaan kysymyksessä on ollut melontataidottomien hetken mielijohteesta käynnistynyt melontakokeilu kohtalokkain seurauksin.

Mainittakoon vielä Sea Kayaker-lehdessä (April 2008) julkaistusta artikkelista "Training Tragedy in Sweden". Siinä kerrotaan kahden kokeneen melojan valmentautumisesta seikkailukilpailuun maaliskuisella Vänern-järvellä. Toinen melojista, joka oli ajankohtaan nähden kevyesti pukeutunut, kaatui kuntokajakillaan. Hän kangistui ja tuli toimintakyvyttömäksi varsin nopeasti ja menehtyi lopulta hypotermian uhrina. Tapauksesta on hyvin yksityiskohtainen selostus myös Ruotsin kanoottiliiton Paddling-lehden nrossa 6/2007.

VIISI VAKAVAA TAPAUSTA

Kirjoittajan tiedossa on vuodelta 2007 viisi vakavaa LP-tilannetta, joissa uhka koski kaikkiaan 10 melojaa ja joissa kaikissa tarvittiin ulkopuolista apua. Kuusi melojaa oli kaatunut kajakilla, kolme pelastetuista oli hypotermiatapauksia. Yleisin tapauksiin liittyvä piirre oli melontakelin vaikeutuminen säätilassa tapahtuneen muutoksen vuoksi.

Läheltä piti -tilanteet ovat melontaseurojen organisoidun melonnan piirissä erittäin harvinaisia. Sama arvio koskee ohjelmajärjestelmintää.

Turvallisuusriskit kasvavat luonnollisesti vesialueilla, missä vesi on kylmää, veden virtaus voimakasta, tuuli kovaa ja aallot isoja. Niinpä LP-havainnot ovatkin todennäköisimpiä koskimelonnan parissa ja laajojen vesialueiden ylityksissä.

Kanoottiliiton jäsenesurat suhtautuivat myönteisesti tehtyyn kartoitukseen ja kannustivat LP-kartoituksen kehittämistä ja hyödyntämistä.

LP-lomake jää Kanoottiliiton sivuille ja lomakkeen kautta saatuja havaintoja arvioidaan turvaryhmässä ja sovelletaan koulutuksen kehittämiseen.

Yhteistoimintaa tehostetaan edelleen melonnan eri sidosryhmien ja viranomais-ten kesken.

Kiitos kaikille kartoitukseen osallistuneille!

TÄRKEÄT MUISTISÄÄNNÖT

Tuntuu luontevalta päättää tämä kirjoitus Kanoottiliiton melontaohjaajien, -oppaiden ja kouluttajien eettisistä ohjeista valittuihin muistisääntöihin. Soveltuvien osien niiden toivoisi koskettavan ja pohdituttavan kaikkia melojia:

Toimin vastuullisesti ja turvallisesti kaikissa tehtävissä!

- Osallistun toimintaan vain, jos aikataulu ja resurssit ovat realistisia

- Puutun vaaratilanteisiin ja pyrin estämään ne

- Ymmärrän pidättyä tehtävistä, joihin minulla ei ole riittävästi tietoja, taitoja ja voimia

Kehitän kykyjäni, taitojani ja tietojani sekä pidän huolta itsestäni! ■

Lehtien lööpeistä saadaan silloin tällöin lukea hukkumistapauksista, joiden otsikoissa toistuvat sanat "meloja" ja "kanootti". Kyseessä on yleensä täysin melontataidottomien hetken mielijohteesta käynnistynyt kokeilu, ja alkoholillakin on usein osuutta asiaan.

Avomerimelonnan turvallisuudesta

Teksti: PETRI SUTINEN

Viime Meloja-lehdessä 1/2008 oli hyvä artikkeli avomerimelonnan tarvittavista varusteista sekä melojan selviytymistekniikoiden vähimmäisvaatimuksista. Tällainen keskustelu on mielestäni hyvin tarpeellista, sillä juuri avovesillä liikkuminen on suomalaisen melontatoiminnan turvallisuuden heikoin lenkki.

Hyvin harvoin mikään yksittäinen puute tai virhearvio johtaa täydelliseen katastrofiin, yleensä vasta riskitekijöiden kasautuminen aiheuttaa suuret onnettomuudet. Hyvä varustautuminen tarkoittaa kuitenkin sitä, että kaikki keskeisimmät riskitekijät pyritään eliminoimaan.

Muistini mukaan lähes joka vuosi avovesillä kuolee joku melonnan harrastaja hypotermiaan. Monesti tämä tapahtuu seuratoiminnan ulkopuolella ja lähes aina yksin melottaessa ja kylmän vuodenaikana. Mutta kuten viime leh-

den artikkelikin osoittaa, ryhmä ei välttämättä tarjoa suojaa onnettomuudelta! Norjasta tiedän ainakin kaksi eri tapausta, joissa ryhmätoiminta on johtanut jopa melontaparin kuolemaan. Toinen tapauksista oli tromssalainen talvimelontatilanne ja toinen kesäretki Norjan rannikkoa pitkin. Molemmissa tapauksissa sää tuotti melojille yllätyksen.

Näen avomerimelonnan karkeana kolmikantana, joka koostuu seuraavista tekijöistä:

- 1) Pinnalla pysyvä kalusto, jota voi vesillä tyhjentää, ja pystyssä pysyvä meloja, joka osaa tulla tarvittaessa vedestä ylös; ryhmän pelastus- ja pelastautumistaidot (käsitelty hyvin mm. mainituissa Melojan nro 1/08 artikkelissa);
 - 2) Navigointitaidot ja navigointivälineet (kts. mm. edellinen Meloja);
 - 3) Hyvä konetehto, oikea lämpötila ja polttoainetilanne.
- Käsittääkseni viime lehdessä

kuvatun läheltä piti -tilanteen melojilla oli pääsääntöisesti toimivat välineet ja taidot. Kukaan ei kaatunut myräkässä. Ennen kaikkea navigointi toimi varmasti, mikä lopulta johtikin sitten onnelliseen lopputulokseen. Varsinainen perusongelma olikin optimistinen ennako-oletus sään suhteen sekä puutteellinen työntövoima.

Todellinen ongelma avovesillä – kokeneillakin melojilla kun tuuli yltyy – on useimmiten juuri kone-
tehon loppuminen kriittisessä vaiheessa. Norjalaisilla on tästäkin asiasta runsaasti kokemusta. Ilmiö on tuttu myös jokaiselle moottoriveneilijälle, joka on ajanut pulpettivenettä myrskyssä. Osava kuski voi ajaa lähes karneassa kelissä aaltoja noukkien, kunhan konetehoa vain riittää. Ne, jotka syksyisin ajelevat täällä Perämerellä Kemin Ajoksesta paikalliseen ulkosaareen Sarveen, eivät huoli alle 40 hv koneita eivätkä vanhoja myllyjä. Vene itsessään ei ole

heille lainkaan niin tärkeä turvallisuustekijä kuin varma kone ja täysi tankki – kunhan paatti on ehjä ja pilssipumpulla varustettu...

Sää tuottaa Perämerelläkin suuria yllätyksiä joka vuosi, ennusteista huolimatta. Kahdentoista tunnin aikana maailma voi muuttua hurjastikin. Eräskin tämän aikavälin ennuste oli 2 m/s, eikä mitään merkkejä tuulista tai matalapaineista ollut näkyvissä. Yöllä tuuli kuitenkin kuuden tunnin ajan taas kerran 14 m/s tuulimittarilla mitattuna.

British Canoe Unionin eli BCU:n star 3-taso ei mittaa eteenpäinmenonnohjan tehoa eikä täten ole lainkaan täydellinen avomerimelonnan kykyjen mittastandardi. Melojien olisi kyettävä sileällä vedellä lähestulkoon ratamelontamaisiin tehoihin (mieluumi etukumarassa asennossa), jotta vastapuuskassa konetehoa olisi vielä jäljellä. Samoin tulisi osata luovia loivassa noin 20–30 asteen kulmassa vastatuuleen nähden. Aaltoja ei kannata ottaa syliin eikä kajakkia kannata hakata vasta-aalton, jos sen voi helposti välttää. Syyn tähän voi tarkistaa helposti trigonometrisella laskennalla. Kolmenkymmenen asteen kulman muutos tuulensuunnasta pois päin voi tuntua murhaavalta virheliikkeeltä, mutta puolittaa ilmanvastuksen ja jopa murtaa aallonvastuksen (sin 30 astetta). Vastaavasti taas loivalla luovilla matka ei vielä tuhoisasti lisääny (cos 30 astetta)! Mikäli tuulenvastuksen saa puolitettua, kannattaa joskus ottaa hyvinkin mieluisasti 15 % lisää matkaa. Tämä toki pätee vain rajatilanteissa. Tehoavaatimus liittyy tähänkin hyvin armoittomalla tavalla – mitä hitaammin melot, sitä suurempi on luovia pilaava sortuma. Tehojen puute vie mahdollisuuden tehokkaaseen vastaluoviin merikajakilla, ja tehokas luovikulma voi jäädä alle 10 asteen – mikä puolestaan ei enää olekaan mikään tehokas luovi!

Konetehon puuttuessa sään on ehdottomasti pysyttävä hyvänä. Todennäköisyyden ukkospuuskiin tulisi olla täysi 0 %, mikäli matkamelontatehoa ei kyetä rajusti nostamaan. Suomenlahdella voi aina palata takaisin – esim. Norjassa ja Grönlannissa tällaista vaihtoehtoa ei enää aina ole käytettävissä.

Omien melontavuosiensa aikana olen kohdannut neljä mahdollista vakavan riskin tilannetta, joista kaikista olen selvinnyt juuri konetehon avulla ilman suoranaista

uhkatilannetta. Nuorempana varsinkaan varusteluni ei ollut aina mitenkään kehuttavaa, ja osa riskeistä olisikin ollut vältettävissä toki myös parempien varusteiden ja säätietouden avulla. Kahdessa tapauksessa olisin kuitenkin joutunut hyvin vaikeaan tilanteeseen millä tahansa varustelulla ja parhaillakin säätiedoilla, mikäli konetehoa ei olisi ollut riittävästi.

Pidän kunnan rantarymyä turvallisempaan kuin suuria avovesilytyksiä – edellisessä tapauksessa turvallisuuden reunaehdot ovat aina paljon varmemmin tiedossa jo ennen toimintaan ryhtymistä. Kuten sanottu, jo 12 tunnissa voi johtaville meteorologeillekin tulla joskus harvoin suuria yllätyksiä varsinkin tuulten suhteen. Paljon melovalle 'joskus harvoin' merkitsee väistämätöntä varmuutta jonakin yksittäisenä kertana. Tästä syystä avomerimelonta on hyvin riskialtista. Vaikka totta on toki sekin, että Etelä-Suomen tuuliolot ovat paljon ennustettavampia kuin esim. vuoristoalueiden tuulet.

Muovikajakien hitaus on pääosin kuviteltu asia. Mikä tahansa paatti kulkee vaivatta 5 km/h, jos meloja vain voittaa tuulen ja vasta-aallokun voiman. Jokainen ns. merikajakki kulkee erittäin kevyesti 6–7 km/h. Itse ainakaan en tunne

Kajakki ei tutkassa näy

Teksti: OSSA VANHOJA, Kotka

Melojassa 1/2008 oli mielenkiintoista luettavaa avomerimelonnasta, onneksi kaikki päättyi hyvin. Eva-Lotta kommentoi aivan oikein, että kajakki ei kauppa-aluksen tutkalla näy. Kajakkiin viritetyt juomatölkit, alumiinifoliot yms. ovat silkkaa huuhaata. Vartavasten etsintätehtävissä oleva pelastusalus saattaa niistä kaiun saadakin, normaalikulussa oleva kauppa-alus ei koskaan. Esim. Ruotsin rannikolla oli vielä takavuosi runsaasti puurunkoisia troolareita, joissa varmasti oli tutkaheijastin, mutta silti kaikki rahtialuksen tutkassa oli toisinaan todella heikko tai puuttui kokonaan!

Väärään turvallisuudentunteeseen melojan ei todellakaan kannata tuudittautua. Vaara vaanii hyvissäkin olosuhteissa. Kommentoilla operoi ns. "nintendosukupolvi", joiden luottamus nippetekniikkaan on vankkumaton. On

Melojassa 1/2008 julkaistut avomerimelontaa käsittelevät artikkelit ovat herättäneet vilkasta mielenkiintoa.

suuriakaan eroja ennen 8 km tuntinopeutta. Suuri tilavuus tuo lisää tuulipintaa, mutta vie vuorostaan jouhevasti aallon yli. Itse pääsen vastatuuleen reilusti nopeammin kajakilla, joka pompsahtaa hilpeästi aallon yli, kuin vettä vauhdista syliin kaatavalla pienitilavuuskajakilla. WWR-kilpurinkin on juuri tästä syystä oltava ehdottomasti suuritilavuuskajakki. Vaikka suuri tilavuus toki vaatiikin tehoja juuri kajakin peruskäsittelyyn, voi se antaa myös sellaisia mahdollisuuksia, joita pienellä runkotiilavuudella ei ole. Lyhyt ja tilava kajakki on vastamyrskyssä kaik-

kein nopein ja noukkii aallot jouhevimmmin. Lujassa vastamyrskyssä runkonopeuden merkitys on vähäinen. Kunnan myrskyä vasten ei maailman paraskaan meloja kykene runkonopeutta hätyyttelemään.

Korostan, että mielestäni edellisen Melojan molemmat artikkelit olivat hyviä. Mutta mikään ei ole monimutkaisempaa kuin todellisuus itse – kajakin, varusteiden ja tehtävien retkien tulee sopia niitä käyttävälle melojalle. Vihaisella merellä on ajoittain varma kyky tainnutta vahvinkin meloja ja pottaa parhaatkin varusteet. ■

Tyhjä juomatölkki kuuluu kierätykseen, tutkaheijastimeksi siitä ei ole, sanoo kirjoittaja.

timen, koska niistä yllättävän usein melonta-artikkeleissa kirjoitetaan. Kyseessä on nimittäin maailmanluokan keksintö, jos jossakin sellainen olisi nähtävillä. Ensimmäistäkään en ole vielä nähty.

Parempi siis edelleenkin katsoa, väistää ja vähän pelätäkin. Avaruuslakana toimii parhaiten teltan pohjalla eristeenä ja tyhjä juomatölkki kuuluu kierrätykseen, tutkaheijastimeksi kummastakaan ei ole. ■